

Να μείνουμε ελεύθεροι, ορθοί, αλύγιστοι

(Το τελευταίο μάθημα του Αριστόβουλου Μάνεση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, πριν τον απολύσει χούντα των Συνταγματαρχών)

Ψίθυροι κυκλοφορούν απειλητικά, τις τελευταίες αυτές μέρες, για **επικείμενες** «εκκαθαρίσεις» στο Πανεπιστήμιο. Το γεγονός ότι μεταξύ των ονομάτων των υπό **απόλυση** καθηγητών αναφέρεται και το δικό μου – και αυτό δεν το θεωρώ διόλου περίεργο – μου παρέχει το **δικαίωμα** και μου επιβάλλει το **καθήκον** να σας καταστήσω, σήμερα που βρίσκομαι ακόμη κοντά σας, κοινωνούς ορισμένων σκέψεών μου που ίσως δεν θα μπορώ να σας τις πω αύριο.

Θα μιλήσω χωρίς περιστροφές για την ηθικοπολιτική πλευρά του ζητήματος. Κάτω από τις συνθήκες που ζούμε η σιωπή δεν είναι «χρυσός», είναι «λίβανος και σμύρνα». Διότι η σιωπή μπορεί να ερμηνευθεί σαν αποδοχή ή **συναίνεση**: «ο σιωπών δοκεῖ συναινείν», “qui tacet consentire videtur” (=όποιος σιωπά φαίνεται ότι συναινεί), κατά το ρωμαϊκό δίκαιο. Δεν έχω, λοιπόν, το δικαίωμα να σιωπήσω, αφού σιωπώντας θα εμφανιζόμουν ως αποδεχόμενος ή ανεχόμενος τα όσα γίνονται. Υπάρχουν στη ζωή, την ατομική και την κοινωνική, στιγμές που πρέπει κανείς να πει το μεγάλο «να» ή το μεγάλο «όχι».

Σε τέτοιες στιγμές, σαν τις τωρινές, το **ουσιώδες** είναι, πιστέψτε με, να προστατεύσει κανείς τον εαυτό του, όχι από τη δίωξη, αλλά από τον εξευτελισμό. Να περισώσει την αξιοπρέπειά του ως ανθρώπου, ως πολίτη, ως επιστήμονα. Και έτσι να περιφρουρήσει, επίσης, το κύρος της πανεπιστημιακής έδρας που έχει την τιμή να κατέχει, η οποία, ως έδρα της πολιτικής ελευθερίας, είναι φυσικό, εφόσον βρίσκεται στο ύψος της, να δέρνεται από τις πολιτικές καταιγίδες ...

[...] Φαίνεται ότι ήδη έφτασε η ώρα να εφαρμοσθούν οι υποθήκες που έχουν εξαγγελθεί. Σε ό,τι με αφορά, το ξαναδηλώνω: όσο θα μπορώ να διδάσκω το μάθημα του Συνταγματικού Δικαίου, θα το διδάσκω σαν μάθημα της πολιτικής ελευθερίας. Αν δε το αποψινό μου μάθημα συμβεί να είναι το τελευταίο, θα ήθελα να σας παρακαλέσω να κρατήσετε από τη διδασκαλία μου την ουσία της: τη σημασία της πολιτικής ελευθερίας, ως ιστορικής κατακτήσεως για την παραπέρα εξέλιξη του κοινωνικού βίου και ως προϋποθέσεως για τη γενικότερη απελευθέρωση και καταξίωση του ανθρώπου. Και επειδή θεωρία και πράξη είναι αλληλένδετες, το ουσιώδες είναι να μείνει κανείς ελεύθερος, όρθιος και αλύγιστος απέναντι στους καταναγκαστικούς και ιδεολογικούς μηχανισμούς των κρατούντων.

Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν. Διατηρήστε, μέσα στους ζοφερούς και άρρωστους καιρούς, άγρυπνη και ανυπότακτη τη σκέψη σας, περιφρουρήστε την άγια υγεία και ρωμαλεότητα της ψυχής σας, κρατήστε στητό και αγέρωχο το ωραίο ανάστημά σας. Και αν η Εξουσία, που τη συμφέρει να έχει παθητικούς και πολιτικά αδιάφορους υπηκόους, σας πει ότι, έτσι κάνοντας, δεν είστε φρόνιμοι και νομοταγείς πολίτες, αποδείξτε της ότι καλός πολίτης είναι μόνον ο ελεύθερος πολίτης, ο συνειδητός, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης. Και θυμίστε της ότι ο Περικλής είχε πει στον «Επιτάφιο»: **όποιος αδιαφορεί για τα πολιτικά πράγματα του τόπου του είναι, όχι φιλήσυχος αλλ' άχρηστος, «αχρείος» πολίτης**. Και μην ξεχνάτε, στις σημερινές δύσκολες για την Πατρίδα μας και το Λαό μας περιστάσεις, τα λόγια του ποιητή Ανδρέα Κάλβου – και θέλω μ' αυτά να σας αποχαιρετήσω -: «Όσοι το χάλκεον χέρι βαρύ του φόβου αισθάνονται, ζυγόν δουλείας ας έχωσι. Θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία».

Αριστ. Μάνεση (ΤΑ ΝΕΑ, 04-08-2000, απόσπασμα)